

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลพะโต๊ะ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
3. แนวคิดและหลักการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล
4. ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งในรายละเอียดของแต่ละแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะได้กล่าวตามลำดับ ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้มีทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันตามทัศนคติของแต่ละท่าน ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2543, หน้า 11) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม และองค์กรที่มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ การรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น ชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผล และแก้ไขปัญหาอุปสรรค

พรธัญญา โสติกพันธ์ (2543, หน้า 21) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันร่วมกันรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อพัฒนาและแลกเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527 อ้างถึงใน อาทิตย์ วงมุสิก, 2544) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและ

สังคมตามความจำเป็นในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้มีการพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง นอกจากนี้เขายังได้สรุปมติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาฟังก์ชันและสมควรเลือกเป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือ ชาวบ้านต้องเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา องค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นหรือสนับสนุนเท่านั้น และกิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน การยึดเยียดกิจกรรมการพัฒนาออกจากไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว ยังทำลายศักยภาพการแก้ไขปัญหามุมชน สร้างลักษณะขาดความมั่นใจในตนเองและปมการพึ่งพาหลักภายนอก

พิสันต์ พรรณราย (2545, หน้า 8) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ได้เข้ามามีบทบาทร่วมโดยใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการในพื้นที่ ทั้งที่มีผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อตนเองและชุมชนโดยมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ และร่วมประเมินผล การดำเนินงานในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ตลอดจนเป็นการเรียนรู้พัฒนาแนวคิด วิธีการภายใต้กรอบและแนวนโยบายของรัฐ

ภักจีรา ปกป้อง (2546, หน้า 11) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของเขา เขาควรกระทำอย่างไรบ้างเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนด และการดำเนินการของประชาชนเองทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนตัดสินใจดำเนินการ และการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงด้วยตนเอง หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม โดยผู้เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ (Actors) หรืออาจอยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์ (Benefit) อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดร่วมสร้างสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และสนองความต้องการ
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานร่วมพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุนตามขีดความสามารถ

รวมทั้งการติดตามประเมินผล และซ่อมบำรุงที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น

ฉลิต พรหมมา (2546, หน้า 10) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนในท้องถิ่นในลักษณะของการร่วมคิด พิจารณาตัดสินใจและร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ในลักษณะร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ

ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมคิดตามประเมินผล และร่วมปรับปรุงแก้ไข โดยสามารถใช้ศักยภาพของตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีพและต่อสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะมีหลายรูปแบบและหลายลักษณะขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนตามศักยภาพของชุมชน

สุวรรณ พินิตานนท์ (2546, หน้า 46-47) ได้เสนอวิธีการจำแนกพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาออกเป็น 10 แนวทาง คือ

1. จำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการ
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ
 - 1.4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการ
 - 1.5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ
2. การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมมี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน การมีส่วนร่วมแท้จริง
3. การจำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม พิจารณาจากความพยายามที่บุคคลทุ่มเทให้แก่การทำงานในโครงการจนโครงการนั้นประสบผลสำเร็จ โดยวัดจากการรับรู้ของสังคมอื่น ๆ ในลักษณะของสังคมมีดีว่าการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอน มีบุคคลใดบ้างที่ทุ่มเทความพยายาม จนการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอน ประสบผลสำเร็จ
4. การจำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม ความถี่ของการมีส่วนร่วมมี 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล พิจารณาจากจำนวนครั้งที่บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และระดับชุมชน พิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วม
5. การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม กล่าวคือ พิจารณาว่าการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมมีตลอดช่วงระยะเวลาที่กิจกรรมดำเนินอยู่หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ภาพของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมชัดเจน มากกว่าการพิจารณาเฉพาะความถี่ของการมีส่วนร่วมแต่เพียงอย่างเดียว
6. การจำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าไปมีส่วนร่วม มี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การมีส่วนร่วมโดยการชักนำ การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ

7. การจำแนกตามระดับขององค์การที่เข้าไปมีส่วนร่วม มี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ

8. การจำแนกตามประเภทของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม พิจารณาจากคุณลักษณะของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาอยู่อาศัย ฯลฯ

9. การจำแนกตามรูปแบบของการวางแผน มี 2 ลักษณะ คือ

9.2 การวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-Down Planning) การมีส่วนร่วมจะน้อยเพราะอำนาจตัดสินใจจะอยู่ที่ชนชั้นนำระดับสูง

9.2 การวางแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-Up Planning) การมีส่วนร่วมจะมากเพราะอำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ในระดับล่าง

10. การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม มี 2 รูปแบบ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม

เสนห์ จามริกและคณะ (2527 อ้างถึงใน ฉลิต พรหมมา, 2546, หน้า 10) ได้ให้คำนิยามของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและเป็นการปูพื้นฐานสำหรับการวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นต่อไป โดยจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องและมีความสนใจในกิจกรรมนั้น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับความต้องการและปัญหาของชุมชน

วาสนา ถิ่นขาม (2548, หน้า 26) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันโดยเริ่มที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกิจกรรมเหล่านั้นสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของประชาชน เป็นปัญหาที่เห็นพ้องต้องกันว่ามีเกิดขึ้นภายในชุมชน จนก่อให้เกิดเป็นกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน โดยกิจกรรมหรือโครงการนั้นเกิดจากการกระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำผ่านองค์กร องค์กรจึงเปรียบเสมือนตัวนำสู่การเปลี่ยนแปลง ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2549, หน้า 20) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหานั้น นำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็น

สุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชนและยอมรับว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2549, หน้า 33) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะคิด ความต้องการ และวัฒนธรรมการพัฒนาของผู้แสดงทางสังคม (Social Actors) ทุกภาคส่วน เพื่อมีส่วนแบ่งในอำนาจของการตัดสินใจ และรับประโยชน์จากการพัฒนา

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550, หน้า 25) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรก ในการค้นปัญหาตระหนักถึงปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการลงทุนในส่วนของสินทรัพย์ แรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การปฏิบัติหรือดำเนินการ การรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น และการติดตามและประเมินผล ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาได้ด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537, หน้า 15) ได้แบ่งชั้นของการมีส่วนร่วม แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้เกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งซีกตะวันออกและซีกตะวันตก ดังจะเห็นได้จากประเพณีลงแขก (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลกการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน ชุมชนหมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัวและในสังคมให้เจริญก้าวหน้า และผาสุกเรื่อยมา

1. การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1.1 ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเกิดพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

1.2 ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

1.3 ตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มการกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

2. การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากแนวคิดอื่น ๆ

2.1 ความศรัทธา ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2.2 ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ

2.3 อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

อนุชัย บุรณะประเสริฐกุล (2545, หน้า 24) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้อธิบายแนวคิดการมีส่วนร่วมพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. ให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนาโดยได้แสดงความคิดเห็น การเขียน พูกร่วมสละทรัพย์ วัสดุ แรงกายและเวลา

2. เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเอง มิใช่พึ่งพารัฐหรือพึ่งพางองค์กรพัฒนาภายนอก

3. กระบวนการพัฒนายึดหลักล่างสู่บน ซึ่งต้องถือชาวบ้านเป็นหลักในการแก้ปัญหา กิจกรรมพัฒนาจะเริ่มจากชุมชน

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สมาชิกเห็นว่าต้องเข้าร่วมในการจัดการ การมีเป้าหมายในการที่จะดำเนินการสำเร็จร่วมกัน การมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งในการมีส่วนร่วมนี้ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วม จึงเข้ามามีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ติน ประชัญพฤทธิ (2535, หน้า 62) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่อย่างมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์กรมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สอง หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะ

ผู้ตามทีโกลัซิดคสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะไปมีส่วน ร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวาง โครงการสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้ง โดยนัยคะแนนลับและ ประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือ ถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ทฤษฎีนี้ ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามตามเสรีภาพของผู้ตาม

ประชุม รอดประเสริฐ (2539 หน้า 114-117) ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการวางแผนของ ทราวิส (Travis) ได้เสนอทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการวางแผนสมอง การให้ความรู้ และการ ประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนสิ่งเหล่านี้เขาถือว่าเป็น การตกแต่งทิศทางการ กระบวนการวางแผน และชี้ให้เห็นว่าในการวางแผนทุกระดับ จะประกอบด้วย 1) สมอง 2) กระบวนการวางแผนและการออกแบบเบื้องต้น 3) กระบวนการออกแบบและการลงมือพัฒนา 4) กระบวนการเตรียมการ ทุกขั้นตอน จะมีความสัมพันธ์กัน สิ่งสำคัญคือ การให้ความรู้แก่ ประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้เกิดการยอมรับ ไม่มี ปฏิกริยาต่อต้าน และทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการวางแผนของ เอ็มซี โดแนลด์ (Mc.Donald) ได้เสนอ ทฤษฎีจุดเน้นเกี่ยวกับโอกาสเกิดศักยภาพในการมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์โอกาสความ ตระหนักและโอกาสในการกระทำ การวางแผนจะต้องเกี่ยวข้องและมีผลกระทบกับกลุ่ม

ผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานในการวางแผนจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนในขั้นตอนต่าง ๆ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

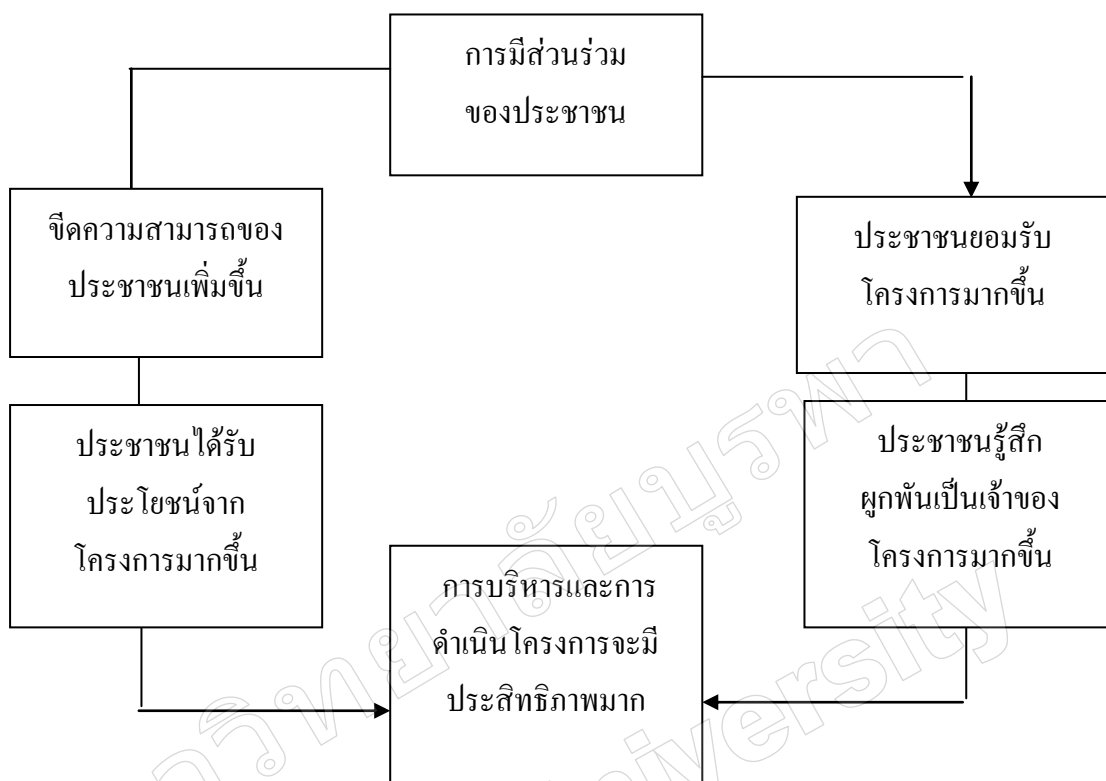
ได้มีนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้หลายทัศนะอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

เสนห์ จุ้ยโต (2535 อ้างถึงใน สมชาย โล่สถาพรพิพิธ, 2543, หน้า 27) ได้กล่าวว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพราะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับเป็นการยอมรับว่าการปกครองของประเทศนั้น ๆ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน นอกจากนี้การยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของแต่ละท้องถิ่น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมรู้ถึงความต้องการและปัญหาของตนเองได้ดีกว่าบุคคลอื่น ๆ

กรมการปกครอง (2540 อ้างถึงใน กมลศักดิ์ ธรรมมาวุธ, 2545, หน้า 9-10) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาจะพบว่า

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน และรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนา
5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

สมยศ ทุงหว่า (2535 อ้างถึงใน ผลิต พรหมมา, 2546, หน้า 14) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งสรุปได้ว่าเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา จะทำให้ทันสมัย มีอำนาจต่อรองมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งจะช่วยพัฒนาประชาธิปไตยโดยสร้างสังคม การเมือง เศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

ภาพที่ 2 แบบแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน (สมยศ พุ่มหว่า, 2535 อ้างถึงใน ฉลิต พรหมมา, 2546, หน้า 14)

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526, หน้า 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เนื่องจากชาวบ้านยังไม่เข้าใจถึงปัญหา สาเหตุของปัญหาด้วยตัวเองแล้ว กิจกรรมที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เนื่องจากประชาชนจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น นอกจากนี้สิ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ชาวบ้านย่อมเป็นผู้ที่อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่มนุษย์ก็จะมองปัญหาของตนเองได้ไม่ชัดเจน หากไม่มีบุคคลอื่นมาช่วยให้ตนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาให้เด่นชัดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ เป็นกิจกรรมขั้นตอนต่อมาที่มีความสำคัญ เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานด้วยการพัฒนา การพัฒนาด้านวัตถุจะได้รับการเน้น โดยที่ประชาชนหรือชาวบ้านจะไม่ทราบวิธีการจัดทำให้ได้มาซึ่งผลนั้น

เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะทำกรวางแผนด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อชาวบ้าน ไม่ได้มีส่วนร่วมในขั้นนี้ย่อมเป็นการยากที่ชาวบ้านจะได้รับการศึกษา หรือพัฒนาตนเองในการวางแผนการดำเนินงานได้ในขั้นตอนนี้ นักพัฒนาหรือเจ้าหน้าที่จะต้องเข้าใจว่าจะต้องเข้าใจว่าจะต้องให้การศึกษาและเริ่มต้นด้วยเรื่องง่าย ๆ เสียก่อน เพื่อให้ชาวบ้านสามารถกระทำได้ มิใช่เริ่มต้นโดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนเป็นเกณฑ์

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน แม้ว่าชาวบ้านจะยังยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวบ้านทั่วไปก็มีทรัพยากรที่สามารถร่วมลงทุนในการพัฒนาได้หลายประเภท ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านได้คิดค้นทุนให้กับตนเอง และระมัดระวังการทำกิจกรรมจากการที่ได้เข้าร่วมดำเนินงาน และรู้สึกเป็นเจ้าของ

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากหากการติดตามผลและการประเมินผลการทำงานขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยเป็นการดำเนินงานของบุคคลภายนอกชุมชนแล้ว ชาวบ้านย่อมไม่ได้ประเมินด้วยตนเองว่าสิ่งที่เขาทำมาได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์มากนักน้อยเพียงใด

ในแง่ของการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนนับได้ว่าเป็นแนวคิดที่จะนำประชาชนให้บังเกิดความศรัทธาในตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้เป็นเจ้าของ ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย โดยที่สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การค้นหาปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การพิจารณาตัดสินใจแก้ไขปัญหา การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อถึงตัวประชาชนเอง

บัญชากร แก้วส่อง (2531, หน้า 15-19) จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็น 5 ขั้นตอน ได้อธิบายไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นนี้เริ่มการพัฒนาเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา กำหนดความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และหาแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือการเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือการยอมรับผลกระทบอันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจที่แสดงออกมาในรูปธรรมต่อสังคม หรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินผลการพัฒนาที่ได้กระทำไปว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินรวบยอด (Summative Evaluation) อันเป็นการประเมินผลโดยรวมหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ

องศ์ พัฒนจักร (2535, หน้า 34) ได้กล่าวว่า แมกซ์ โลว์เคอร์ มิท และดับบลิว โรเบิร์ต ไลโตส ได้เสนอขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบท ไว้ดังนี้

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification Studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for Solution)
4. การกำหนดแนวทางแก้ไข (Assessment of Solution)
5. การปฏิบัติตาม โครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินโครงการ (Formal Project Evaluation)
7. การพิจารณาทบทวน โครงการเพื่อดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ (Project Reconsideration of Completion)

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540 อ้างถึงใน จเร ปานจีน, 2545) จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ

สรุป ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ เริ่มตั้งแต่การศึกษาค้นคว้าของปัญหาและสาเหตุ จึงริเริ่มโครงการตามความต้องการ ดำเนินการวางแผนในการปฏิบัติงานร่วมกัน และลงมือปฏิบัติงานโครงการ เมื่อพบปัญหาร่วมกันแก้ไข ประเมินผลงานว่างานโครงการนั้นเป็นอย่างไร

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2530, หน้า 35) ได้อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ไว้ดังนี้

1. องค์กรประชาชนที่ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวกันเองเป็นกลุ่มขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เพื่อร่วมทำประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ จะได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการหรือองค์กรเอกชน เช่น ลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มออมทรัพย์

2. องค์กรประชาชนที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นองค์กรที่ประชาชน ทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียน หรือตามกฎหมายบัญญัติบาทบาทหน้าที่ไว้ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล

3. ตัวแทนบุคคล หรือตัวแทนองค์กรเอกชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการประสานงานในกิจกรรมรัฐบาล

อกิน รพีพัฒน์ (2531, หน้า 49) กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

กองราชการส่วนตำบล (2543, หน้า 29) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ดังนี้

1. ร่วมคิดกำหนดความต้องการ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนา หรือเป้าหมายของการพัฒนา กล่าวคือเป็นการหล่อหลอมความ ต้องการของประชาชนที่หลากหลาย เพื่อกำหนดเป็นภาพแห่งความสำเร็จที่ต้องการเกิดขึ้นใน อนาคต ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ได้ อย่างแท้จริง

2. ร่วมจัดทำแผนพัฒนา หลังจากประชาคมได้ร่วมกันคิดกำหนดวิสัยทัศน์ และ ยุทธศาสตร์ ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนได้กำหนดจุดหมายที่จะเดินให้ถึงและกำหนดเส้นทางเดินต่อไป ก็จะเป็นการกำหนดวิธีการเดินไปสู่จุดหมายก็คือการกำหนดแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งสามารถ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะ

2.1 ควรแต่งตั้งผู้แทนชุมชน กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จัดทำแผนพัฒนา ในการพิจารณาความเหมาะสมของแผนงาน โครงการ

2.2 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนระดับหมู่บ้าน หรือกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เสนอ แผนงาน โครงการที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มหรือชุมชนนั้น เพื่อได้พิจารณาเป็น ข้อมูลในการกำหนดเป็นแผนงาน/ โครงการ

3. ให้ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงาน โครงการพัฒนา ทั้งระยะสั้นและระยะปานกลาง โดยการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่าง แผนพัฒนา ก่อนจะเสนอให้ พิจารณาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้รักษาสิทธิของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 56

4. ต้องใช้แผนงานพัฒนาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการเพื่อสนองตอบปัญหาความ ต้องการของประชาชน และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยใช้แผนพัฒนา เป็น แนวทางการจัดการทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือเพิ่มเติม

5. ให้ประชาชนร่วมปฏิบัติ ติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรม/ โครงการที่ต้องใช้งบประมาณ จะต้องผ่านกระบวนการจัดทำข้อบัญญัติ งบประมาณ

5.1 การร่วมปฏิบัติให้กลุ่มต่าง ๆ หรือประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา เข้าร่วมดำเนินตามโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ให้กลุ่มเป็น ผู้ดำเนินการ

5.2 ให้ประชาชนได้ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้

เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส โดยให้ผู้แทนชุมชนตามข้อเสนอแนะของประชามร่วมเป็น กรรมการในกระบวนการจัดซื้อ จัดจ้าง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

5.3 การติดตามประเมินผล การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมปฏิบัติงานทำให้ทราบ ความก้าวหน้าของโครงการปัญหา/ อุปสรรคในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นหลังสิ้นปีงบประมาณ ควรจัดประชุมประชามเพื่อชี้แจงผลดำเนินงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ประเมินผล ประโยชน์ที่รับจริง

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 210-218 อ้างถึงใน ทักษิณา สัทธีธรรม, 2551, หน้า 21-22) ได้มีข้อเขียนที่กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีกรอบการพิจารณา ของการมีส่วนร่วม โดยมีโครงสร้างพื้นฐานแบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประเภทหรือลักษณะของการมี ส่วนร่วม ซึ่งทั้งสองกลุ่มกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ เริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุด้าน สังคม และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

มิติที่ 2 ใครเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ มีคำที่ใช้ความหมายกว้างคำหนึ่ง การมีส่วนร่วม ของประชาชน โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น
2. ผู้นำท้องถิ่น
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ
4. คนต่างชาติ

กลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนี้ ย่อมมีคุณลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่ง คุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น คุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณาคือ เพศ อายุ สถานภาพของครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มกันในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อ ชาติ ศาสนาที่นับถือ ชั้น วรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิดและอื่น ๆ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัย

อยู่ในชุมชน ระยะเวลาของที่พักที่ที่ตั้งของ โครงการความร่วมมือ สถานภาพการถือครองที่ดิน
สถานภาพของการได้รับการจ้างงาน

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นได้โดยมีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็น คือ

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับแรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจาก
เบื้องบนหรือเบื้องล่าง แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์การ การมีส่วนร่วม
โดยตรงหรือโดยอ้อม
3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วงของกิจกรรม
4. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 210-218 อ้างถึงใน ทักษิณา สิทธิธรรม,
2551, หน้า 21-22) ยังอธิบายประเภทของการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกออกเป็นเรื่อง ๆ มี
รายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรก
ที่สุดที่จะต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือก
นโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผนและ
การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน
โครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการใดได้บ้าง และจะทำ
ประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือทางด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน เป็น
ต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น
นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการ
กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมถึงผลที่เป็นประโยชน์ใน
ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อ
บุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่
จะต้องสังเกตก็คือความเห็น ความชอบ และความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยน
พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

จากรูปแบบในการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ มีหลายรูปแบบ อยู่ที่ผู้ปฏิบัติจะเลือกรูปแบบใดที่เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละแห่ง ผู้วิจัย จึงสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลใน 4 รูปแบบ คือ การกำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน การกำหนดโครงการและกิจกรรมการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็น การติดตามและประเมินผล

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980 อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม, 2543, หน้า 30-31) การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ใน โครงการ
8. พื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2546, หน้า 10-11) ได้สรุปว่าปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของรัฐ ทั้งในระดับนโยบาย มาตรการและระดับการปฏิบัติ ที่เอื้ออำนวยหรือสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด ที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายและมีการตรวจสอบได้

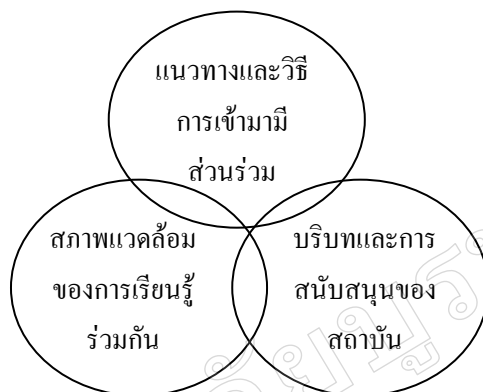
2. ปัจจัยด้านประชาชน มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วม มีสำนึกต่อความสามารถ และภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้ รวมทั้งมีการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และประชาสังคม

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา มีบทบาทในการกระตุ้นส่งเสริม เอื้ออำนวย กระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร ตลอดจนร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

จากที่กล่าวมาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของรัฐ และปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรจำเป็นต้องใช้แนวทางในการสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ดังนี้

การสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

ในการสร้างการเข้ามามีส่วนร่วม มีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณา 3 ส่วน ซึ่งมีผลกระทบต่อกันคือ

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการสร้างการเข้ามามีส่วนร่วม (ไพบูลย์ ชาวสวนศรีเจริญ, 2545, หน้า 28)

1. แนวทางและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม จะต้องส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มขีดความสามารถขององค์กรชุมชน ยอมรับในความหลากหลายและซับซ้อนของกลุ่ม กระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการคิดริเริ่ม และร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนาที่พวกเขาเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบโดยตรง
2. สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสภาพของการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเปิดใจกว้างรับรู้ การมีเจตคติที่พร้อมแลกเปลี่ยนแบ่งปัน และร่วมกันทำแบบหุ้นส่วน มีความสนใจ และความผูกพันซึ่งกันและกัน จึงนำไปสู่การร่วมมือสนับสนุนในการคิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความชอบร่วมกัน
3. บริบทและการสนับสนุนของสถาบัน หมายถึง สภาพของสถาบันหรือองค์กรที่มีโครงการการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป หากสถาบันที่มีโครงสร้างที่กระจายอำนาจ และมีการบริหารจัดการที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ใช้แนวทางและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และทุกระดับของสถาบัน รวมทั้งมีการเชื่อมประสานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างสถาบันแล้ว ก็จะมีผลคล่องตัวในการสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน มากกว่าสถาบันที่ยังใช้โครงสร้างและวิธีการบริหารที่ไม่กระจายอำนาจ และใช้วิธีสั่งการจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงลงสู่ระดับล่างอยู่

จากที่กล่าวมาพบว่าการสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีแนวทางที่สำคัญ 3 แนวทางด้วยกัน คือ แนวทางและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ร่วมกัน และบริบทและการสนับสนุนของสถาบัน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรรถ ก๊กผล (2552, หน้า 26) การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตาม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการอย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่จะได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงจังในการดำเนินการด้วย ประโยชน์โดยทั่วไป คือ

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น รับทราบข้อมูลคำอธิบายต่างๆ เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ แน่นนอนว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติจะรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การสร้างฉันทามติ สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันการสร้างฉันทามติ อาจเป็นเรื่องยาก สังคมเรากลายร่างเป็นพหุลักษณะ และต้องยอมรับความหลากหลายแตกต่างทางความคิด กลไกที่จะช่วยให้ความแตกต่างได้มีการแลกเปลี่ยน คือ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางหลักการ เราเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. ร่วมมือในการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชนไม่ใช่เป็นของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนั้นความใกล้ชิด ผู้บริหารท้องถิ่นจะไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองความกังวลของประชาชน

6. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

7. ช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

วุฒิสาร ดันไชย (2547, หน้า 1) ให้ทัศนะว่าการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลกลางหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์การที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์การดังกล่าวจะต้องมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกรมอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการปกครองท้องถิ่นจะมีอิสระในการทำงานแต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547, หน้า 22) ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งราชการส่วนกลางได้มอบอำนาจในการปกครองและการบริการกิจการงานให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่และพื้นที่ของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายโดยมีความเป็นอิสระตามสมควร ไม่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนกลางเป็นเพียงหน่วยคอยกำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจการไปด้วยความเรียบร้อยหรืออีกนัยหนึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่น คือการกระจายอำนาจของราชการส่วนกลางเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นอิสระต่างหากจากการปกครองของราชการส่วนกลางที่ให้อำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่น ได้ปกครองตนเอง

โกวิท พวงงาม และอลงกรณ์ อรรถแสง (2547, หน้า 7) มีความเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่ทำหน้าที่บริหารงานในแต่ละท้องถิ่น มีผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารอย่างอิสระในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารการเงินและการคลังและกำหนดนโยบายของตนเองรวมทั้งหน้าที่ดำเนินกิจกรรมภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์การ

ดังกล่าวในกรณีประเทศไทย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล พัทธาและกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

พจนารถ บัวเขียว (2549, หน้า 20) การปกครองส่วนท้องถิ่นคือการปกครองที่รัฐบาลกลางได้กระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในด้านต่าง ๆ โดยมีองค์การท้องถิ่นที่ได้รับเลือกจากประชาชนเป็นผู้ดำเนินงานอย่างมีอิสระ มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในทุกด้านและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐบาลกลาง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้ท้องถิ่นดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ที่พึงกระทำได้ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เพราะประชาชนในท้องถิ่นย่อมรู้ถึงปัญหาและความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง ดังนั้นองค์การปกครองท้องถิ่นจึงต้องบริหารงานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และอยู่ภายใต้การบริหารงานของบุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นเอง

ความสำคัญของการบริหารการปกครองท้องถิ่น

ชูวงศ์ นายะบุตร (2539, หน้า 19-20) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารการปกครองท้องถิ่น 4 ประการ คือ

1. ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น
2. ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. เป็นการกระจายอำนาจของรัฐบาล
4. เป็นการพัฒนาท้องถิ่นตนเองอยู่

โกวิท พวงงาม (2548, หน้า 25) ได้สรุปความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำไปสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย

2. การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาลงมือของท้องถิ่น

3. การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

4. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองในขั้นต้นก่อนที่จะก้าวไปสู่การเป็นนักการเมืองในระดับชาติต่อไป

5. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะได้รับการขานรับมากที่สุดในยุคปัจจุบัน

จากความสำคัญของการบริหารการปกครองท้องถิ่น สรุปได้ว่า ท้องถิ่นมีความสำคัญมากเป็นรากฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลให้น้อยลง

วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้การศึกษาเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่
2. เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้หลักการปกครองตนเอง มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ รับผิดชอบบริหารกิจการของท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่อยู่อย่างอิสระ
3. เพื่อเป็นการสนองต่อความต้องการ โดยตรงของท้องถิ่น
4. เป็นการแบ่งเบาภาระจากส่วนกลาง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539, หน้า 13-14) เห็นว่า วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น จำแนกได้คือ

1. เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล
2. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน
3. เพื่อความประหยัด
4. เพื่อเป็นสถานที่ให้การศึกษาเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย

จากวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น พอจะสรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นการกระจายอำนาจ โดยเน้นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิ เสรีภาพในการปกครองตนเอง

หน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น

จอห์น วาเรน (John Warren, 1963, pp. 184-187 อ้างถึงใน ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 18-19) ระบุถึงหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นได้ว่า ควรมีหน้าที่

1. เป็นงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สวนสาธารณะ สวนหย่อม และแหล่งกำจัดมูลฝอย เป็นต้น

2. งานเกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความปลอดภัย ได้แก่ งานตำรวจ งานดับเพลิง

3. งานเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ได้แก่ การจัดหน่วยบริการด้านสาธารณสุข การจัดศูนย์เยาวชน สถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา คนพิการ สวนสาธารณะ ห้องสมุดสำหรับประชาชน

4. งานที่เกี่ยวกับพาณิชย์ของท้องถิ่น ได้แก่ การจัดตั้งสถานธนาภิบาล หรือโรงรับจำนำ การจัดตลาด การจัดบริการเดินรถ

จากหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น การแต่งตั้งบุคคลเข้ามาทำงานจะต้องพิจารณาถึงกำลังงบประมาณ กำลังคน และคำนึงถึงความสำคัญจริง ๆ ให้ชัดเจนก่อน

การปกครองแบบเทศบาล

1. ลักษณะการปกครองแบบเทศบาล

การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล เริ่มมีตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2473 โดยมีการจัดตั้งเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2478 โดยยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล (กิตติ ประทุมแก้ว, 2529, หน้า 79) ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลขึ้นและได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลหลายครั้ง

การกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งเทศบาล มีเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. จำนวนและความหนาแน่นของประชากรในท้องถิ่นนั้น
2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น
3. ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

2. การแบ่งประเภทของเทศบาล

กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้น 3 ประเภท โดยกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1. เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล
2. เทศบาลเมือง
 - 2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบ

2.2 ส่วนท้องถิ่นที่มีไข่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด จะยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

2.2.1 เป็นที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป

2.2.2 มีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้

2.2.3 มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

3. เทศบาลนคร

3.1 เป็นท้องที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป

3.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามกฎหมายที่กำหนดไว้

3.3 มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะเป็นเทศบาลนคร

3. โครงสร้างของเทศบาล

โครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วย สภาเทศบาล และคณะเทศมนตรี หรือนายกเทศมนตรี แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เทศบาลใดจะมีการบริหารในรูปแบบคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรี ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเทศบาลนั้น โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในเขตเทศบาลจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด มีสิทธิเข้าชื่อยื่นร้องขอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้จัดทำประชามติภายในเทศบาลนั้น เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารว่าจะเป็นแบบคณะเทศมนตรี หรือนายกเทศมนตรี และให้ใช้รูปแบบการบริหารตามผลประชามตินั้นตลอดไป จนกว่าจะทำประชามติเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารเทศบาลเป็นอย่างอื่น

3.1 สภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนตามจำนวนดังต่อไปนี้

3.1.1 สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน

3.1.2 สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 18 คน

3.1.3 สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 24 คน

3.2 คณะเทศมนตรี ในกรณีที่ผลประชามติของประชาชนในเขตเทศบาลให้ใช้รูปแบบการบริหารแบบคณะเทศมนตรี ให้เทศบาลนั้น มีคณะเทศมนตรี ประกอบด้วยนายกเทศมนตรีคนหนึ่ง และเทศมนตรีโดยความเห็นชอบของสภาเทศบาลตามจำนวน ดังนี้

3.2.1 เทศบาลตำบล ให้มีเทศมนตรีไม่เกิน 2 คน

3.2.2 เทศบาลเมือง ให้มีเทศมนตรีไม่เกิน 3 คน

3.2.3 เทศบาลนคร ให้มีเทศมนตรีไม่เกิน 4 คน

3.3 นายกเทศมนตรีในกรณีที่เกิดผลประจักษ์ของประชาชนในเขตเทศบาลให้ใช้รูปแบบการบริหารแบบนายกเทศมนตรี ให้เทศบาลนั้น มีนายกเทศมนตรีหนึ่งคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตเทศบาลนั้น และนายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาล เพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมายได้ตามจำนวนดังต่อไปนี้

3.3.1 เทศบาลตำบล ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 2 คน

3.3.2 เทศบาลเมือง ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 3 คน

3.3.3 เทศบาลนคร ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 4 คน

4. หน้าที่ของเทศบาล

เทศบาลตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
7. หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของ

เทศบาล

เทศบาลตำบล อาจทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. ให้มีและบำรุงรักษาสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
8. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
9. เทศพาณิชย์

เทศบาลเมือง มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลเมือง ดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. ให้มีและบำรุงรักษาสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
8. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
9. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ
10. ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น

เทศบาลเมือง อาจจัดทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม
2. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
3. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
4. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
5. ให้มีและบำรุงรักษาโรงพยาบาล
6. ให้มีการสาธารณสุข
7. จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
8. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
9. ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา
10. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
11. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
12. เทศพาณิชย์

เทศบาลนคร มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร

6. ให้มีและบำรุงรักษาสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
 7. ให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
 8. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
 9. ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
 10. ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น
 11. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
 12. กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- เทศบาลนคร อาจจัดทำกิจการอื่น ๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม
2. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
3. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
4. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
5. ให้มีและบำรุงรักษาโรงพยาบาล
6. ให้มีการสาธารณสุข
7. จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
8. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
9. ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
10. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
11. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
12. เทศพาณิชย์

แนวคิดและหลักการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

ความหมายของการวางแผน

สุภาพร พิศาลบุตร (2543, หน้า 2) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง การกำหนดวิธีปฏิบัติไว้ล่วงหน้า เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานตามที่ต้องการ โดยมีการพิจารณาถึงอนาคตขององค์การว่าต้องการอะไร ทำอะไร หรือต้องการให้กิจการเป็นอย่างไรในอนาคต พิจารณาจากปัจจุบันขององค์การสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ในอนาคต

เสถียร เหลืองอร่าม (2533, หน้า 101) ให้ความหมายของการวางแผนว่าหมายถึง การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้ดำเนินการหรือรับผิดชอบ

ฉลิต พรหมมา (2546, หน้า 28) ได้สรุปความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง กระบวนการในการกำหนดทิศทางการบริหารงานขององค์กร โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย แนวทางการดำเนินงาน และวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้องค์กรสามารถบริหารงานภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุผลในการบริหารงานตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จุไร ทัพวงษ์ และวิโรจน์ นรารักษ์ (2547, หน้า 7) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง การกำหนดว่าจะทำอะไร ทำไมจึงต้องทำ ใครบ้างที่จะเป็นผู้กระทำ จะกระทำเมื่อใด และจะทำกันที่ไหนบ้าง และกระทำอย่างไร

ประชุม รอดประเสริฐ (2547, หน้า 89) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคล หรือหน่วยงานได้กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต การวางแผนประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ หลายขั้นตอน ซึ่งบางขั้นตอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการกระทำก่อน และด้วยความรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

สมิต สัชฌกร (2548, หน้า 12) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง การเลือกสรร และการสร้างความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอนาคตเพื่อที่จะสรรหาและจัดรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อว่าจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น (2549, หน้า 2) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง ความพยายามที่เป็นระบบ เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคต เพื่อให้องค์กรบรรลุผลที่ปรารถนา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นการตัดสินใจล่วงหน้า เกี่ยวกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน การเมือง การบริหารและสิ่งแวดล้อม โดยมีการนำปัญหา ความต้องการและศักยภาพของท้องถิ่นมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางในการพัฒนา แล้วนำกรอบแนวทางมากำหนดรายละเอียดในรูปแผนงานและโครงการ เพื่อให้มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของการวางแผน

กรมการปกครอง (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนในส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า แผนพัฒนาท้องถิ่น ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหา/ ความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา การกำหนดภารกิจและแนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การกำหนดแผนงาน/โครงการที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุด

มุ่งร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้ปัญหา/ ความต้องการ ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้ว ยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในขณะเดียวกันด้วย

ประชุม รอดประเสริฐ (2547, หน้า 112-113) การวางแผนเป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับการบริหารเพราะการวางแผนเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจุบันและอนาคต กล่าวคือ ผลที่ปรากฏในปัจจุบันสืบเนื่องมาจากการวางแผนในอดีต กระบวนการวางแผนเป็นเรื่องการตัดสินใจแบ่งทรัพยากรหลายชนิดในปัจจุบัน เพื่อให้การดำเนินงานองค์การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในอนาคต ดังนั้นหากปัจจุบันเกิดความผิดพลาดหรือขาดการวางแผนที่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อสังคมในอนาคตได้

จากคำกล่าวข้างต้น การวางแผนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงาน สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้การบริหารงานขององค์กรมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน
2. ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีกระบวนการที่แน่นอน
3. ทำให้เกิดการประสานการดำเนินงานและลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

กระบวนการหรือขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
การดำเนินงานใด ๆ ก็ตามควรมีลำดับขั้นและขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้งานนั้นมี

ประสิทธิภาพ การวางแผนก็เช่นกันจำเป็นต้องทำต่อเนื่องและเป็นกระบวนการลำดับขั้นตอนในการวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Setting Objectives) เป็นงานอันดับแรกที่นักวางแผนจะดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้รู้ทิศทางที่จะก้าวต่อไปข้างหน้า เพราะการวางแผนเป็นเรื่องของอนาคตและเป็นพื้นฐานที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ในองค์กร สิ่งที่สำคัญที่จะต้องตระหนักในการวางแผนคือ แผนที่จะวางมีความชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในองค์กรเกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกันอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานและมีการประสานงานกัน

2. พัฒนาข้อตกลงที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตในการวางแผน (Developing the Planning Premise) ผู้วางแผนจะต้องกำหนดข้อตกลงต่าง ๆ ที่จะป็นขอบเขตในการวางแผนเพื่อสามารถคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตได้อย่างถูกต้องใกล้เคียง การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นจะนำมาเป็นพื้นฐานในการวางแผน ขอบเขตและข้อตกลงต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากข้อมูลและปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ความรู้สึกของประชาชน นอกจากปัจจัยภายนอกแล้ว การวางแผนจะต้องตระหนักถึงข้อมูลที่น่ามาใช้เป็นกรอบในการวางแผนมีความเชื่อถือได้มากขึ้น

3. พิจารณาข้อจำกัดต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการวางแผน (Reviewing All Possible Limitations on Planning) ข้อจำกัดต่าง ๆ มักเกิดขึ้นเสมอในการทำงานใด ๆ ฉะนั้นถ้าผู้วางแผนได้พิจารณาและคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ก็จะสามารถขจัดข้อจำกัดต่าง ๆ ให้เหลือน้อยลงสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาคาดการณ์ในการวางแผนได้แก่ ขอบเขต อำนาจหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพทางการเงิน ตลอดจนบุคลากรต่าง ๆ ในองค์กร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีน้ำหนักสำคัญในการกำหนดแผนงานที่จะดำเนินการต่อไป

4. พัฒนาทางเลือก (Developing Alternatives) ในการวางแผนผู้วางแผนควรได้แสวงหาทางเลือกต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินการตามแผนนั้น เพราะบางครั้งการดำเนินการตามแผนหนึ่ง ๆ ไม่ใช่มีแนวปฏิบัติแนวเดียวที่จะบรรลุความสำเร็จของแผนนั้น แต่อาจมีแนวปฏิบัติหลาย ๆ แนวที่สามารถไปถึงวัตถุประสงค์ของแผนนั้นได้เช่นกัน ฉะนั้นผู้วางแผนจำเป็นต้องคิดถึงแนวทางต่าง ๆ หลาย ๆ แนวมากำหนดกิจกรรมในการวางแผน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการพัฒนาความคิดของผู้วางแผนให้มีความหลากหลายตามข้อมูลต่าง ๆ

5. ประเมินทางเลือก (Evaluation the Alternatives) การประเมินทางเลือกนี้ต้องการหลังจากได้การพัฒนาทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ผู้วางแผนจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ของทางเลือกแต่ละแนวประกอบว่าจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่ทางเลือกเหล่านี้จะทำให้องค์กรดำเนินไปแล้วถึงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้สูงสุด สิ่งที่เป็นข้อคิดสำหรับการวางแผนในการประเมินทางเลือกนั้นก็คือไม่มีวิธีใดให้ผลสูงสุดเพียงวิธีเดียว ฉะนั้นผู้วางแผนควรตัดสินใจเลือกทางเลือกสองแนวทางหรือมากกว่าและนำทางเลือกที่นำมาหลอมรวมกันเพื่อเป็นแผนที่จะเป็นไปได้มากที่สุดในการปฏิบัติ

6. เปลี่ยนแปลงแผนสู่การปฏิบัติ (Converting: oan into Actions) ผู้วางแผนต้องทำการเปลี่ยนแปลงสู่ปฏิบัติ ซึ่งจะออกมาในรูปการกำหนดนโยบายตารางการทำงานและงบประมาณ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่กล่าวนี้จะช่วยเป็นการดำเนินการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น (กรมการปกครอง, 2544)

ประเภทของแผน

1. แผน (Plan) จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ

แผนประจำ (Standing Plan) หมายถึง แผนซึ่งมีระยะเวลาในการใช้เป็นเวลานาน อาจยาวนานเท่ากับอายุของหน่วยงานเอง เป็นแผนซึ่งเป็นแนวคิดอย่างหยาบ ๆ ที่ไม่มีรายละเอียดการดำเนินงานมากนัก แผนงานประจำจำแนกออกเป็นนโยบาย (Policy) มาตรการ (Procedures) และข้อบังคับ (Rules)

แผนเฉพาะกิจ (Ad hoc Plan) หรือแผนใช้ครั้งเดียว (Single-use Plan) หมายถึง แผนที่สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานหนึ่งงานใดโดยเฉพาะแล้วเลิกกันไป เมื่อดำเนินงานตามแผนแล้วเสร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว แผนประเภทนี้ประกอบด้วย แผนงาน (Programs) โครงการ (Projects) และแผนงบประมาณ (Budgets)

2. แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ประเภทแผนพัฒนามี 2 ประเภท

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาอำเภอ

แผนพัฒนา 3 ปี หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดของแผนงาน/โครงการที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณจัดทำขึ้นแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่อง และเป็นแผนก้าวหน้าที่ครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

สำหรับแผนปฏิบัติการ หมายความว่า แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงถึงรายละเอียดของแผนงาน โครงการพัฒนาและกิจกรรมที่ดำเนินการทั้งหมดในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น (กรมการปกครอง, 2544)

หลักการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล ดังต่อไปนี้ (สมร ชำนาญภูมิ, 2553, หน้า 27-28)

1. ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ เทศบาลต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่ม เข้ามามีส่วนในการกำหนดปัญหาและความต้องการ หรือเป้าหมายการพัฒนาของเทศบาล กล่าวคือเป็นการหลอหลอมความต้องการของประชาชนที่หลากหลาย เพื่อกำหนดเป็นภาพแห่งความสำเร็จที่ต้องการให้เกิดขึ้น ในอนาคต ที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้และสามารถแก้ไข ปัญหา ความเดือดร้อนของประชาชน ได้อย่างแท้จริงนอกจากนั้นจะต้องร่วมกันกำหนด แนวทางการทำงานที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายการพัฒนาซึ่ง จำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ประกอบกับแนวคิดวิทยาการใหม่ ๆ ในการกำหนดยุทธศาสตร์

โดยจะต้องเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเหมาะสมกับสภาพพื้นที่สอดคล้องกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ทิศทางการพัฒนาประเทศ

2. ด้านการร่วมกำหนดโครงการ/กิจกรรม หลังจากที่เทศบาล และประชาคมได้ร่วมกัน คิด กำหนดปัญหาและความต้องการ ซึ่งเปรียบเทียบได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะเดินไปให้ถึงและ กำหนดเส้นทางการเดินทางต่อไปก็จะต้องกำหนดวิธีการเดินไปสู่จุดมุ่งหมายก็คือการกำหนด แผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้ใน 3 ลักษณะ เทศบาล ควร แต่งตั้งผู้แทนชุมชนกลุ่มชีพหรือกลุ่ม อื่น ๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ใน การพิจารณาความเหมาะสมของแผนงาน/ โครงการ เทศบาล ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนระดับ หมู่บ้านหรือกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เสนอแผนงาน/ โครงการที่สอดคล้องกับปัญหาและความ ต้องการของกลุ่มหรือชุมชนนั้น เพื่อให้ เทศบาล ได้พิจารณาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแผนงาน/ โครงการพัฒนาของเทศบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่อแผนงานโครงการพัฒนาของเทศบาล ทั้งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนา สามปี โดยการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนพัฒนา ก่อนที่จะเสนอให้ผู้บริหารท้องถิ่น พิจารณาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้เพื่อรักษาสิทธิของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

3. ด้านการร่วมปฏิบัติ การนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรม/ โครงการ ที่จะต้องใช้งบประมาณ จะต้องผ่านกระบวนการจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และ ได้รับความเห็นชอบจากสภาเทศบาล และได้รับการเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัด การร่วมปฏิบัติ ให้กลุ่มต่าง ๆ หรือประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาเข้าร่วมดำเนินตามโครงการใน รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ให้กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น

4. การติดตามประเมินผล การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมปฏิบัติงาน ทำให้ทราบ ความก้าวหน้าของโครงการ ปัญหา/ อุปสรรค ในการปฏิบัติงานนอกจากนั้นหลังสิ้นปีงบประมาณ เทศบาลควรจะได้จัดประชุมประชาคมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจริง

จากที่กล่าวมาพบว่า หลักการในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลประกอบด้วย

1) การรวบรวมปัญหาและความต้องการ 2) การร่วมกำหนดโครงการ/ กิจกรรม 3) การร่วมปฏิบัติ การนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ และ 4) การติดตามประเมินผล

การจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการ บริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง รวมทั้งการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้ท้องถิ่นสามารถจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างให้เป็นไปตามความต้องการ และเป็นประโยชน์ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่อย่างกว้างขวาง และเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลไปสู่การปฏิบัติ เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลา 3 ปี

1. ลักษณะของแผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. 2556-2558)

- 1.1 เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล
- 1.2 เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ดำเนินการ
- 1.3 เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนายที่จะดำเนินการเป็นหัวงระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2556-2558)
- 1.4 เป็นเอกสารที่จะแสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์พัฒนากับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

2. วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2556-2558)

- 2.1 เพื่อกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี
- 2.2 เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบและผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.3 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนและชุมชน
- 2.4 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

งานวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลพะโต๊ะ (2555) ได้แบ่งขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ออกเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลชี้แจงวัตถุประสงค์ความสำคัญ และความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีต่อผู้บริหารท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล จะสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนา และแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด/ อำเภอและนโยบายของผู้บริหารเพื่อเสนอคณะกรรมการพัฒนาเทศบาล

2. คณะกรรมการพัฒนาเทศบาลจัดประชุมร่วมกับประชาคมท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมพิจารณาคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาจัดทำโครงการ/ กิจกรรมในแผนพัฒนาสามปีต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ได้แก่ข้อมูลภายในองค์กรและข้อมูลภายในองค์กร โดยการวิเคราะห์ SWOT

2. การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 4 หลักกิจกรรม คือ

2.1 การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา

2.2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.3 การจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา

2.4 การตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาในห้วงสามปี

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา

หลังจากได้แนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปีแล้ว ให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนา มาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาโดยพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปี โดยนำวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปี

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายละเอียดโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล พิจารณาคัดเลือกโครงการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปี มาจัดทำรายละเอียดโครงการในด้านเป้าหมาย ผลผลิต

ผลลัพธ์ งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบและตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยเน้นการศึกษารายละเอียด จะดำเนินการในปีแรกของแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณได้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำแผนพัฒนาสามปี

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี โดยมีเค้าโครงประกอบด้วย 7 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ

ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในปีที่ผ่านมา

ส่วนที่ 4 สรุปยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

ส่วนที่ 5 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

ส่วนที่ 6 บัญชีโครงการ/ กิจกรรม

ส่วนที่ 7 การติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาสามปีไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 7 การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานความสำคัญของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานท้องถิ่น เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบสภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลพะโต๊ะในด้านโครงการพื้นฐาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมืองการบริหาร ซึ่งจะมีส่วนประกอบดังนี้

ประวัติเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

เทศบาลตำบลพะโต๊ะ ได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลเมื่อ วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลทั่วประเทศ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยหมู่บ้านของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ จำนวน 6 หมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 6.66 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดชุมพร ห่างจากตัวจังหวัดชุมพรประมาณ 120 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านท่าดิน หมู่ที่ 7 ตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านบึงขุด หมู่ที่ 5 ตำบลพะโต๊ะ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านไผ่หอม หมู่ที่ 3 ตำบลพะโต๊ะ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านปากเลข หมู่ที่ 9 และบ้านโนนสูง หมู่ที่ 15 ตำบลพะโต๊ะ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6.66 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครอง
 ท้องถิ่นออกเป็น 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 3, 4, 5, 7, 8 ตำบลพะโต๊ะ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล
 ทั้งหมด คือ หมู่ที่ 2, 8 ตำบลพะโต๊ะ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลบางส่วนคือ หมู่ที่ 3, 4, 5, 7
 ตำบลพะโต๊ะ มีจำนวนครัวเรือนของราษฎรในเขตเทศบาล ทั้งหมด 600 ครัวเรือน ประชากรจำนวน
 3,412 คน ชาย 1,720 คน หญิง 1,692 คน โดยแยกรายละเอียดตามหมู่บ้านได้ดังนี้

ม.2 จำนวน 23 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 109 คน ชาย 61 คน หญิง 48 คน
 ม.3 จำนวน 43 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 367 คน ชาย 189 คน หญิง 178 คน
 ม.4 จำนวน 53 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 437 คน ชาย 223 คน หญิง 214 คน
 ม.5 จำนวน 38 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 269 คน ชาย 124 คน หญิง 140 คน
 ม.7 จำนวน 87 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 627 คน ชาย 316 คน หญิง 356 คน
 ม.8 จำนวน 356 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 1,558 คน ชาย 802 คน หญิง 756 คน

อัตราความหนาแน่นของประชากร 521 คน/ ตารางกิโลเมตร

* ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม 2555

การแบ่งชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ชุมชน 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

ชุมชนบ้านไผ่หอม (หมู่ 2,3)

ชุมชนวัดควนดอกไม้ (หมู่ 4,5)

ชุมชนบ้านท่าไทร (หมู่ 7)

ชุมชนบ้านพะโต๊ะ (หมู่ 8)

การศึกษา

ในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะมีสถานศึกษา 4 แห่ง

1. โรงเรียนพะโต๊ะวิทยา เปิดสอน ม.1-ม.6

1.1 นักเรียน	จำนวน	495	คน
1.2 ห้องเรียน	จำนวน	16	ห้องเรียน
1.3 ครู	จำนวน	11	คน
1.4 พนักงานราชการ	จำนวน	3	คน

1.5	ครูอัตราจ้าง	จำนวน	6	คน
2.	โรงเรียนอนุบาลพะโต๊ะ เปิดสอน อนุบาล-ป.6			
2.1	นักเรียน	จำนวน	360	คน
2.2	ห้อง	จำนวน	11	ห้องเรียน
2.3	ครู	จำนวน	15	คน
2.4	อัตราลูกจ้าง ส.ป.จ.	จำนวน	1	คน
2.5	นักเรียนอนุบาล	จำนวน	44	คน
3.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอพะโต๊ะ			
3.1	นักเรียน	จำนวน	240	คน
3.2	ครูอาสา	จำนวน	1	คน
3.3	ครู ศรช.	จำนวน	-	คน
4.	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ			
4.1	นักเรียน	จำนวน	100	คน
4.2	ห้องเรียน	จำนวน	3	ห้องเรียน
4.3	ครูผู้ดูแลเด็ก	จำนวน	6	คน
4.4	หัวหน้าศูนย์ฯ	จำนวน	1	คน
4.5	ภารโรง	จำนวน	2	คน

สาธารณสุข

ในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะมีการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยมีสถานบริการดังนี้

1.	โรงพยาบาล	จำนวน	1	แห่ง
2.	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน	1	แห่ง
3.	สำนักงานส่วนมาลาเรีย	จำนวน	1	แห่ง

จำนวนบุคลากรด้านสาธารณสุข

แพทย์	จำนวน	3	คน
ทันตแพทย์	จำนวน	-	คน
เภสัชกร	จำนวน	2	คน
พยาบาล	จำนวน	28	คน

ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม 2555

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอพะโต๊ะ 1 แห่ง อัตรากำลังเจ้าหน้าที่มีประมาณ 59 นาย ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในเกณฑ์ดี ในส่วนของเทศบาลมีเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 1 คน มีรถดับเพลิง จำนวน 2 คัน มีรถบรรทุกน้ำ จำนวน 1 คัน มีรถกู้ภัยเคลื่อนที่เร็ว จำนวน 1 คัน

ทรัพยากรธรรมชาติ

เทศบาลตำบลพะโต๊ะ ถือได้ว่าเป็นเทศบาลที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุดของจังหวัดชุมพร และถือได้ว่ามีพื้นที่ป่าไม้ สัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีค่ามากประกอบกับพื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขา เหมาะที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ เป็นพื้นที่สูงมีภูเขาสลับซับซ้อน สภาพดินทั่วไปเป็นดินเหนียวปนทรายเหมาะกับการเพาะปลูกผลไม้ การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะมีน้อย เพราะส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน

ดิน เทศบาลตำบลพะโต๊ะมีสภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย เหมาะแก่การปลูกผลไม้ต่าง ๆ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง กล้วย ส้ม ฯลฯ

น้ำ เทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีแม่น้ำหลังสวนไหลผ่านให้เกษตรกรใช้ในการเกษตร อุปโภค บริโภค และเป็นแหล่งน้ำดิบของการประปาเทศบาล

ป่าไม้ เทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และมีค่าทางเศรษฐกิจมากมาย เช่น ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้หลุมพ้อ ไม้จำปา ไม้ตะแบก ฯลฯ

แร่ธาตุ ประกอบกับเทศบาลตำบลพะโต๊ะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ทำให้มีทรัพยากรที่สำคัญคือ แร่ดีบุก ซึ่งมีค่าทางเศรษฐกิจมากในอดีต

การพาณิชย์

มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 2 แห่ง

มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดเล็ก จำนวน 8 แห่ง

มีธนาคาร 2 แห่ง คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์และธนาคารออมสิน

มีสหกรณ์ 1 แห่ง คือ สหกรณ์อำเภอพะโต๊ะ

สภาพทางเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลพะโต๊ะมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมดประมาณ 3,574.5 ไร่ ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะทำอาชีพการเกษตร คือ ทำไร่ ทำสวน เพาะปลูก เป็นส่วนใหญ่ พืช

เศรษฐกิจที่สำคัญในเขตเทศบาลตำบลพะโต๊ะ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทูเรียน มังคุด กล้วย
ลองกอง ฯลฯ

การเมืองการบริหาร

1. การบริหารการเมืองท้องถิ่น

เทศบาลตำบลพะโต๊ะ เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมี
โครงสร้างของเทศบาลตำบลประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ

1.1 ฝ่ายสภาเทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีฐานะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ มีสมาชิกที่มาจากการ
เลือกตั้งเขตละ 6 คน เทศบาลตำบลพะโต๊ะมี 2 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกสภาเทศบาลตำบลพะโต๊ะ
จำนวน 12 คน

1.2 ฝ่ายบริหารเทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีคณะผู้บริหารจำนวน 5 คน คือ
นายกเทศมนตรีตำบลพะโต๊ะ จำนวน 1 คน รองนายกเทศมนตรีตำบลพะโต๊ะ จำนวน 2 คน
เลขาธิการนายกเทศมนตรีจำนวน 1 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีจำนวน 1 คน

2. การบริหารส่วนราชการของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

ส่วนราชการของเทศบาลตำบลพะโต๊ะ มีปลัดเทศบาลตำบลพะโต๊ะเป็นผู้บังคับบัญชา
โดยมีการจัดแบ่งส่วนราชการออกเป็น 6 ส่วน

2.1 สำนักปลัดเทศบาล มีหัวหน้าสำนักปลัด เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล

2.2 กองคลัง มีหัวหน้ากองคลัง เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล

2.3 กองช่าง มีหัวหน้ากองช่าง เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล

2.4 กองการศึกษา มีหัวหน้ากองการศึกษา เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล

2.5 กองประปา มีหัวหน้ากองประปา เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล

2.6 กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหัวหน้ากองสาธารณสุขฯ เป็นผู้บังคับบัญชา

ดูแล

มีนโยบายที่สำคัญ 10 ด้าน ดังนี้

1. นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1.1 พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมภายในเขตเทศบาลให้ได้มาตรฐาน เพื่อ
ความสะดวกและความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในการสัญจร

1.2 ปรับปรุงระบบไฟฟ้าแสงสว่างตามถนน ตรอก ซอย ภายในเขตเทศบาล ให้ทั่วถึง
เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายอันอาจจะเกิดแก่ประชาชนในพื้นที่ และประชาชนทั่วไป รวมทั้ง
อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการสัญจรไปมาในช่วงเวลากลางคืน ซ่อมแซมไฟฟ้าที่ชำรุด
รวมทั้งขยายเขตระบบจำหน่ายไฟฟ้าให้ทั่วถึงในเขตเทศบาล

- 1.3 ปรับปรุงและขยายระบบประปาภายในเขตเทศบาลให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
 - 2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
 - 2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอในการดำเนินชีวิต ตามโครงการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน
 - 2.3 ยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ขาดที่พึ่ง ผู้ยากจน โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือและจะสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสมและจำเป็น
3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 3.1 ให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลโดยการสำรวจความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหาแล้วนำมากำหนดลงในแผนพัฒนาเทศบาล
 - 3.2 ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการตรวจสอบงานจัดซื้อจัดจ้างของเทศบาลเพื่อความโปร่งใส
 - 3.3 จัดทำโครงการเทศบาลพบประชาชนเพื่อรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชน พร้อมทั้งให้บริการประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น บริการจดทะเบียนพาณิชย์แก่ร้านค้าผู้ประกอบการต่าง ๆ การบริการชำระภาษี เป็นต้น
4. ด้านสาธารณสุข
 - 4.1 รมรงค์ป้องกันโรคต่าง ๆ เช่น โรคไข้เลือดออก โดยร่วมกับโรงพยาบาลพะโต๊ะและสาธารณสุขอำเภอพะโต๊ะ
 - 4.2 บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านในเขตเทศบาล
 - 4.3 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
5. ด้านการป้องกันและดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
 - 5.1 จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ดับเพลิงให้เพียงพอ และปรับปรุงเครื่องมือดับเพลิงที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้ พร้อมทั้งปรับปรุงระบบการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ พร้อมสำหรับการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 6.1 พัฒนาและปรับปรุงสวนสาธารณะในเขตเทศบาลให้สวยงาม เหมาะสมสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชน และสำหรับออกกำลังกาย

6.2 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในบริเวณสำนักงานเทศบาลตำบลพะโต๊ะให้สวยงาม สะอาด ร่มรื่น

6.3 บริหารจัดการเรื่องขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ

7. ด้านการศึกษา

7.1 ส่งเสริมด้านการศึกษาและสนับสนุนงบประมาณแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ โรงเรียนภายในเขตเทศบาล

7.2 จัดหาครุภัณฑ์การศึกษา เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โต้ะ เก้าอี้ สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

7.3 สนับสนุนและส่งเสริมบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลพะโต๊ะให้มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น โดยการจัดส่งบุคลากรไปอบรม

8. ด้านส่งเสริมและฟื้นฟูชนบทธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

8.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในเขตเทศบาล เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือยาว ประเพณีงานสงกรานต์ เป็นต้น

8.2 ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์งานประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่ ให้เป็นที่แพร่หลายและรู้จักแก่ประชาชนทั่วไป

9. ด้านสวัสดิการชุมชน

9.1 จัดหาเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ ให้ได้รับเงินครบทุกคน

9.2 สนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพของเทศบาล

9.3 สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

10. ด้านการบริหารงานทั่วไป

10.1 ดำเนินการและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินการตามโครงการปกป้องสถาบัน

10.2 พัฒนาบุคลากรของเทศบาลตำบลพะโต๊ะให้มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น โดยจะส่งเข้ารับการอบรมเพื่อเสริมทักษะในการทำงานและ นำมาพัฒนาเทศบาลให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

10.3 พัฒนาเทศบาลตำบลพะโต๊ะให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ โดยเฉพาะการบริการประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

10.4 จัดหาเครื่องมือในการทำงานให้เพียงพอ

10.5 ก่อสร้างอาคารสำนักงานใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต

10.6 จัดหาเครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นไว้เพื่อบริการประชาชน เช่น จัดหาเต็นท์
เก้าอี้ โต๊ะ เป็นต้น มาเพิ่มเติม ปัจจุบันมีไม่เพียงพอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ รัตนโนชา (2550, หน้า 115) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ
แผนพัฒนาสามปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลบาเจาะ อำเภอบ้านังสตา จังหวัดยะลา พบว่า โดย
ภาพรวม และรายด้าน คือ ด้านการแสดงความคิดเห็นด้านการกำหนดปัญหา ด้านการกำหนดแนว
ทางการแก้ปัญหาด้านการดำเนินการ ด้านการรับผลประโยชน์และด้านการติดตามและประเมินผล
อยู่ในระดับปานกลาง และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศชายและหญิงมีส่วนร่วมโดย
ภาพรวมและรายด้านไม่ต่างกัน

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550, หน้า 115-116) ศึกษาการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง พบว่า ประชาชนเห็นว่าเทศบาลตำบล
เมืองสรวงมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายได้ทุก
ด้านอยู่ในระดับมาก คือ การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนและ
โครงการ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันเห็นว่าเทศบาลตำบลเมืองสรวง มีการส่งเสริม
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายได้ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วม
ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการและด้าน
การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ไม่แตกต่างกันด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและ
ปฏิบัติงานแตกต่าง โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาศึกษาระดับประถมศึกษาเห็นว่า
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลด้านการมีส่วนร่วมใน
การลงทุนและปฏิบัติงานมากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประชาชนที่มีอาชีพ
แตกต่างกันเห็นว่าเทศบาลตำบลเมืองสรวงมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ท้องถิ่นโดยรวมและรายด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมในการ ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาและ
สาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการและด้านการมีส่วนร่วมในการ
ลงทุนและปฏิบัติงาน ไม่แตกต่าง

ชาญนิตย์ ชุ่มชื่น (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ
แผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลคอกหงส์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลคอกหงส์ อำเภอ
ลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ
แผนพัฒนา 3 ปี ตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพในชุมชน การเป็นสมาชิก

ชมรมหรือกลุ่มทางสังคม ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ตลอดจนเพื่อทราบปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลคองหงส์ จากตัวอย่าง จำนวน 379 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลคองหงส์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีเพศ ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี สูงกว่าเพศชาย ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษา สถานภาพในชุมชน การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มทางสังคม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิระชัย คำล้าน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 352 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.68 อยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 30 ปี ร้อยละ 40.34 จบการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 44.32 สมรสแล้ว ร้อยละ 42.61 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการกำกับติดตามผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการร่วมดำเนินการ

สมศักดิ์ น้อยนคร (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลในจังหวัดอุตรดิตถ์ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มิใช่อยู่ในทะเบียนบ้านไม่ต่ำกว่าสองปี จำนวน 380 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการหาค่าความแปรปรวนทางเดียว

(One-way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการ ปฏิบัติงานและด้านการรับประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการคิดพัฒนา ด้านการตัดสินใจ และด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง 2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรดิตถ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีเพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่นของเทศบาลไม่แตกต่างกัน

สันติสุข หวังสุข (2550, บทคัดย่อ) จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล: กรณีศึกษาเฉพาะเทศบาลตำบลคลองเต็ง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 2) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนที่มีผลต่อการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 3) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 359 คน พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลคลองเต็ง ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชุมชน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคลองเต็ง ประชาชนที่ได้รับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลแตกต่างกัน ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคลองเต็งอยู่ในระดับน้อย

อนุศิษฐ์ รัตนวิชัย (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล และศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 369 คน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นด้านพบว่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน โครงการ และการมีส่วนร่วมปฏิบัติติดตาม

ประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ตำบลธัญญา ที่มีอาชีพ ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา แตกต่างกันมีส่วนร่วมใน การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปจากงานวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานว่า หากมีบุคคลที่หลากหลาย รวมตัว กัน มีเป้าหมายรวมกันด้วยประโยชน์ส่วนรวม และมีความเข้มแข็งเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอ ความคิดเห็น กำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากเท่าไร เชื่อว่าสังคมนั้น ได้รับการพัฒนา และสามารถแก้ไขปัญหาและความต้องการในสังคมนั้นได้ ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจที่จะ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ต่อไป